

5. Українка Леся. Лісова пісня. пер. Англ.. В. Ткач, В. Фіппс. Київ: Київський будинок Книги, 2018. – 256 с. – іл.
6. Цимбал К. М. Проблема відтворення іншомовних власних назв у турецьких засобах масової інформації / Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Київ: КНУ, 2008. С. 35–39.

*Джумак Ірина
Науковий керівник – доц. Бородіца Світлана*

ЕСТЕТИЧНІ ДОМІНАНТИ ПОЕТИЧНОЇ ЗБІРКИ «ДИРИГЕНТ ОСТАННЬОЇ СВІЧКИ» ОКСАНИ ЗАБУЖКО

Постановка проблеми. Оксана Забужко почала публікувати поетичні твори в 1980-х роках і досі активно присутня в сучасному літературному процесі. Відтак її багатогранна творчість (поетична, прозова і публіцистична) представляє майстерну реалізацію художніх засад письменників-вісімдесятників. Своєрідна й новаторська, вона і сьогодні перебуває в центрі уваги літературознавців. В. Агеєва, Я. Голобородько, Г. Грабович, Т. Гундорова, Н. Зборовська, Л. Таран та інші активно досліджують творчий доробок Оксани Забужко, але переважно прозовий. Лірика ж залишається ґрунтовно не дослідженою. Знаходимо лише поодинокі розвідки, у яких здебільшого аналізуються її певні аспекти – архітекстуальність (В. Мислива), трансцендентність як основа буття (О. Пашник), тематика і проблематика збірки «Диригент останньої свічки» (І. Лобовик) тощо. На часі – системне дослідження поетичної творчості Оксани Забужко, чим і зумовлена актуальність нашої роботи.

Мета: виявити й проаналізувати естетичні домінанти поетичної збірки «Диригент останньої свічки» Оксани Забужко.

Естетична програма митців покоління 80-х років, знаковою представницею якого є Оксана Забужко, характеризується антиідеологічністю, метафоричністю, асоціативною образністю, поглибленою увагою до проблем сучасності. Беззаперечно, що лірика поетеси увібрала в себе ці ключові домінанти, проте вона по-особливому трансформувала їх, поставши самотньою, неповторною і глибоко індивідуальною.

Збірка «Диригент останньої свічки» є другою у поетичному доробку авторки та засвідчує її «власний голос» [4, с. 149] у тогочасному літературному дискурсі. У поезіях збірки сконденсовано думки і почуття українців упродовж останніх десятиліть, «коли відхилилася запона з багатьох заборонених донедавна тем» [4, с. 149]. Тут виявляється одна з чільних рис поетичного світу Оксани Забужко – соціальна заангажованість. Хоча рисою митців-вісімдесятників є антиідеологічність, проте в умовах нищення національної свідомості письменники генерації 80-х не могли повністю ігнорувати історіософську проблематику та соціальний підтекст. Цим і пояснюється тяжіння Оксани Забужко до зображення історії рідного народу крізь призму ідеологічних, політичних, культурних зламів у його долі. У цьому аспекті авторка часто звертається до проблеми аварії на Чорнобильській атомній електростанції, як-от «Прип'ять. Натюрморт», «Диптих 1986 року» та побіжно згадує в багатьох поезіях збірки.

Пройняті українською історіософією вірші «Голосом вісімдесятих», «Рядок з автобіографії», «Експурсія на Соловки». У них Оксана Забужко описує складний час, у якому вона народилась, суворо характеризуючи минуле століття епітетами «жорстоке», «смертельне», «хворе», «голомозе» [3, с. 6], «божевільне» [3, с. 24]. Такі означення відображають адекватне ставлення авторки до історично-трагічних подій, які випало пережити українському народу: війни, репресії, заслання, розстріли.

Митці покоління 80-х представили якісно інший рівень естетичного осягнення світу, наснаживши поезію онтологічними мотивами, екзистенційною проблематикою, загостреним суб'єктивним началом, міфологізмом, синтезом свідомого та несвідомого, раціонального й ірраціонального [2, с. 85]. Лірична героїня у віршах Оксани Забужко глибоко переживає історичні і соціальні катаклізми, які випали на долю українського народу. Вона не з тих, хто мовчить, її предки крізь віки «пронесли слово / І внизли в легені мої» [3, с. 23], саме їм вона завдячує можливості доносити іншим життєві істини у своїх поетичних рядках. Тут ключовими

виступають образи горла і слова, характерні й для першої збірки «Травневий іній». Так, у «Баладі про горду царівну» Оксана Забужко поєднує ці обидва образи, засвідчуючи їх беззаперечний зв'язок: «вона голос, мов нитку, засилить в слова» [3, с. 109]. Це доводить, що слово для неї виступає способом впливу, а голос – це той інструмент, завдяки якому реалізується мета. У поезії «Тим, що пішли» авторка пише про попередні покоління митців, вживаючи метафору «обезгорлені голоси», тобто наголошує, що цих людей позбавили можливості голосно говорити, оприлюднюючи в суспільстві важливі думки і позицію. Проте, на думку Оксани Забужко, саме це і є метою кожного митця:

Твоє тривожне ремесло –
Не біль, не кровоплин сумління,
А здатність в слово, як в число,
Вписати ціле покоління [3, с. 89].

На відміну від попереднього покоління, авторка відкрито і відверто промовляє до свого народу, хоч подекуди і сумніваючись у їхній потребності («Ти «лабала» колись непотрібні нікому слова» [3, с. 46]), проте оптимізм все-таки бере гору і поетеса говорить: «Приземлюся – то встану», «навіть голос зірвавши, усе-таки буду хрипіти» [3, с. 66].

У поезії вісімдесятників спостерігаємо домінування ірраціонального в художньому моделюванні дійсності. Лірика Оксани Забужко теж демонструє цю тенденцію. Ніна Анісімова зазначає, що деякі поетичні тексти авторки можна проінтерпретувати тільки з позицій ірраціональної герменевтики (наприклад, поему-видіння «Самогубче дерево») [1, с. 77]. Оксана Забужко показує жорстокість суспільства крізь призму власного трагічного світосприйняття: «І все, що до моїх народин відбулось, – / Погроми, війни, оскверненні храми, – / Зарубинами в пам'ять упеклось / І раптом відкривається, мов шрами!» [3, с. 138]. Образ кровопролиття (війни) у неї узагальнений, коли в ньому неможливо відділити «рік вісімнадцятий» [3, с. 135], згадки про афганців, часи Центральної ради. У зображенні причин кривавих сутичок і жорстоких убивств авторка звертається до біблійних образів Каїна і Авеля. Вона констатує: «Первинний – страх. Він – батько всіх убивств» [3, с. 138], «Ми од страху посліпли» [3, с. 137], і саме цей страх є причиною нашої жорстокості. Оксана Забужко вказує на приреченість народу, який ще намагається щось змінити, стоїть на «цім островці останнім – / Хоча підлога, схитнувшись, уже витікає з-під ніг» [3, с. 139], проте у нього уже немає навіть слів, аби просити Бога про звільнення.

У збірці «Диригент останньої свічки» домінують екзистенційні мотиви. Трагічне світовідчуття, мотиви страху, відчаю, страждання, самотності є ключовими та відображають стан тогочасної епохи. Оксана Забужко сама усвідомлює, що саме такою повинна бути її лірика в «темний» період буття українського народу, тому вона пише: «Ах, я, мабуть, з тих, що і в свято заводять сумної» [3, с. 63]. Щастя у її поезії крихке, «не прорване» [3, с. 11], ліричну героїню всюди оточують порожні очі людей, не здатних змінити своє життя на краще. У вірші «Лиш крок ступи, поглянь» авторка демонструє безініціативність суспільства через персоніфікований образ міста, що реагує на події в унісон з українцями: «Ох, місту страшно, місту дуже страшно, / Коли усі поснули і мовчать» [3, с. 15]. Врятувати це налякане місто може лише стражник, роль якого на себе приміряє сама поетеса.

Отже, поетична збірка Оксани Забужко «Диригент останньої свічки» відтворює особистісний, камерно естетичний світ авторки. У ньому переважають екзистенційні мотиви суму, самотності, невлаштованості, відображаючи кризовий стан тогочасного суспільства. Лірична героїня Оксани Забужко переймається усіма проблемами свого народу, подаючи їх крізь призму свого трагічного світосприйняття. Складна метафорика, культурно-історичні ремінісценції, вплетення фольклорних елементів, авторська система образів-символів, історіософських мотивів свідчать про оригінальність поетичного голосу авторки та неабияку майстерність її письма.

ЛІТЕРАТУРА

1. Анісімова Н. П. Пізній поетичний модернізм як естетичний феномен. Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Філологічні науки. Вип. 1. Бердянськ: БДПУ, 2014. С. 74-81.

2. Анісімова Н. П. Світоглядні й естетичні засади поетичних поколінь 60-80-х років ХХ століття. Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Філологічні науки. Вип. 8. Бердянськ: БДПУ, 2015. С. 83-90.
3. Забужко О. Диригент останньої свічки. Київ: Рад. письменник, 1990. 143 с.
4. Лобовик І. Диригент останньої свічки. Вітчизна. 1992. №2-3. С. 149-154.

*Нестерович Юліана
Науковий керівник – доц. Бабій Ірина*

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ІМЕННИКОВИХ АВТОРСЬКИХ НЕОЛОГІЗМІВ-КОМПОЗИТІВ У ТВОРЧОСТІ ОКСАНИ ЗАБУЖКО

Постановка проблеми. Складання є найпродуктивнішим після афіксації способом творення слів. Композитна лексика збагачує мову творів, увиразнює її, поетизує. Недаремно способом складання часто творяться індивідуально-авторські неологізми. І. Бабій зазначає, що «лексичні інновації художнього тексту – важливий естетичний компонент авторської картини світу письменника» [2, с. 11]. Індивідуально-авторські новотвори відомих українських письменників часто стають предметом дослідження мовознавців. На позначення цих одиниць існує багато термінів: авторський неологізм, індивідуально-авторський новотвір, лексичний новотвір, оказіональне слово, оказіоналізм, неолексема, лексична інновація тощо. У тлумачному словнику лінгвістичних термінів оказіоналізмами названо «слова, що утворюються за наявними в мові моделями, але не використовуються в загальноживаному словнику. Оказіоналізми мають індивідуальний характер, вживаються тільки в умовах певного контексту, який дає змогу розкрити їхнє значення» [5, с. 113].

Н. Клименко у своїх дослідженнях зазначає, що 10% слів лексичного складу мови становлять складні слова, причому більшість із них утворена основоскладанням. Цей спосіб, на думку дослідниці, виник пізніше, ніж словоскладання, і йому властивий «більший ступінь зв'язку із компонентами» [8, с. 31].

Синхронно й найбільш повно проблематика складних слів висвітлювалась у працях І. Ковалика, Н. Клименко, М. Плющ, К. Городенської, В. Горпинича, Є. Карпіловської, Л. Кислюк, Л. Азарової та ін. Вивченню неологізмів, зокрема індивідуально-авторських новотворів, присвятили свої наукові розвідки Г. Вокальчук, В. Русанівський, О. Тараненко, О. Сербенська, Н. Клименко, Є. Карпіловська, Ж. Колоїз, А. Нелюба, Н. Сологуб, І. Бабій та ін.

Багатою на складні слова, серед яких чимало новотворів, є вишукана й метафорична творчість Оксани Забужко, яка часто ставала предметом вивчення багатьох дослідників. Різні аспекти творчості письменниці досліджували А. Бондаренко, І. Лобовик, А. Новиков, І. Борисюк, Є. Пшеничний, О. Гук, Ю. Кульбабська, Т. Лимаренко, Н. Зборовська, Л. Рабчак, О. Вовк та ін. Проте мало дослідженими в поезії та прозі Оксани Забужко залишаються складні слова, зокрема композити-новотвори, тому наше дослідження є актуальним.

Мета статті – здійснити семантико-дериваційний аналіз іменникових авторських неологізмів-композитів у творчості Оксани Забужко.

Значну кількість складних слів у поезії та прозі Оксани Забужко становлять складні іменники. Серед них виокремлюємо чимало авторських неологізмів.

Переважає більшість таких лексем утворена способом словоскладання: банти-пропелери, китиці-дармовиси, ляля-блондинка, дівчатко-гномик, газетяр-симпатяга, бос-ошуканець, мить-щілина, порання-шпортання, смішок-зітхання, квіти-ефемириди та ін. За характером твірної бази ці похідні є поєднанням в одне ціле означуваного та означувального слів. Варто зазначити, що в дериватології прийнято називати такі слова юкстапозитами, а спосіб їхнього творення (словоскладання) – юкстапозицією. З огляду на це, термін «композит» може вживатися в широкому (будь-яке складне слово) і вузькому (слово, утворене основоскладанням) значенні.

Композити часосплав, хвилепад, кровоплин утворилися за допомогою складання з усиченням з інтерфіксами о, е:

час + о + сплав + □ ← час, сплавити;